

Subota, 4. ožujka 2023. u 19.30
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

**SVIJET NA
DLANU**
LISINSKI
SUBOTOM

UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENIV DOŽIVLJAJ!
22/23

DORA

MARTINA FILJAK, glasovir
MONIKA LESKOVAR, violončelo
MARTINA MIKELIĆ, mezzosopran
ZRINKA CVITEŠIĆ, glumica
ANDREJ BIELOW, violina
SIMFONIJSKI ORKESTAR
HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE
PASCAL ROPHÉ, dirigent

Koncert u spomen na 100. obljetnicu smrti Dore Pejačević.

DORA PEJAČEVIĆ

München, 29. listopada 1922.

Minijature za violinu i glasovir

Elegija u Es-duru, op. 34

Romanca u F-duru, op. 22

Canzonetta u D-duru, op. 8

Najharmoničniji, najmirniji osjećaj sreće...

Popijevke za glas i glasovir

Als du mich einst gefunden hast, op. 42 br. 1

Ein Schrei, op. 30 br. 1

Ich war ein Kind und träumte viel, op. 42 br. 4

Moj Otti, kad za Tebe...

Trio za violinu, violončelo i glasovir u C-duru, op. 29

Allegro con moto

Scherzo (Allegro) – Trio – Scherzo

Lento

Finale – Allegro risoluto

DORA PEJAČEVIĆ

Uvertira za veliki orkestar u d-molu, op. 49

Neka Bog blagoslovi Tebe i Tvoj život...

Pjesme za glas i orkestar

Verwandlung, op. 37b

Liebeslied, op. 39

Neka Bog dade da Ti naše dijete...

HELENA SKLJAROV

Portret Dore P. (praisvedba)

Yellow

Blue

Red

Portrait

Memory

Character

5. ožujka 2023...

DORA PEJAČEVIĆ

Koncertantna fantazija za glasovir i orkestar u d-molu, op. 48

Glazbena djela prate ulomci pisma Dore Pejačević supругu Ottomaru Lumbeu, u interpretaciji Zrinke Cvitešić.

Nakon koncerta s umjetnicima razgovara Sonja Mrnjavčić.

MARTINA FILJAK

Pijanistica **Martina Filjak** svojim istovremeno strastvenim i lirskim sviranjem te tehničkom perfekcijom redovito oduševljava međunarodnu javnost i kritiku kao „umjetnica galvanizirajuće snage“ s „magnetskom scenskom prisutnošću“.

Pozornost šire međunarodne javnosti privukla je 2009., kad je osvojila prvu nagradu i niz posebnih priznanja na renomiranom međunarodnom natjecanju u Clevelandu. Ubrzo je počela nastupati u dvoranama Konzerthaus u Berlinu, Musikverein u Beču i dvorani Zankel u Carnegie Hallu („Živopisna i privlačna scenska prisutnost, [...] snalažljivost tehnike i prirodnost muzikalnosti [...]).

Pijanistica vrijedna pozornosti“, *The New York Times*). Neposredno prije Clevelanda bila je dobitnica prvih nagrada na natjecanjima *Viotti* (2007.) i *Maria Canals* u Barceloni (2008.) te laureatkinja Natjecanja *Busoni* u Bolzanu. U Hrvatskoj je nagrađena Nagradom *Milka Trnina* Hrvatskoga društva glazbenih umjetnika, državnom Nagradom *Vladimir Nazor* za izvedbe Brahmsova *Prvoga koncerta za glasovir* i Kelemenova *Koncerta za glasovir i orkestar*, nagradom *Orlando* za nastup na Dubrovačkim ljetnim igrama, *Juditom* za izvedbu *Koncerta za glasovir i orkestar* Dore Pejačević na Splitskom ljetu, a 2009. odlikovana je Redom hrvatskog pletera za postignuća u glazbi.

Posljednjih nekoliko sezona Martina Filjak surađivala je s brojnim orkestrima (Clevelandski orkestar, Simfonija iz San Diega, Floridski orkestar, Filharmonija iz Strasbourga, Simfonijski orkestri iz Barcelone i Bilbao, Filharmonija Njemačkog radija, Staatskapelle iz Weimara i Hallea, Filharmonije iz Bremena i Lübecka, Filharmonija Roberta Schumanna iz Chemnitza, Slovenska filharmonija, Japan Century Symphony orchestra, Izraelski komorni orkestar i Simfonijski orkestar *La Verdi* u Milanu). Nastupala je na pozornicama znamenitih dvorana, kao što su Concertgebouw Amsterdam, Konzerthaus Berlin, l'Auditori i *Palau de la Música Catalana/Barcelona*, Zankel Hall u Carnegie Hallu u New Yorku, Boston/Jordan Hall, Teatro San Carlo, Sala Verdi, Salle Gaveau, Musikverein i Konzerthaus u Beču, NDR dvorana/Hannover, Residenz u Münchenu, Auditorio Nacional u Madridu te Ravinia Festival u Chicagu. Posljednjih sezona nastupala je uz renomirane dirigente (JoAnn Falletta, Stanislav Kočanovski, Alexander Shelley, Hans Graf, Ivan Repušić, Julian Kovatchev, Markus Poschner, Marcus Bosch, Josep Caballé Domenech, Paul Goodwin, Carlos Miguel Prieto i Stefan Sanderling). Ljubav prema komornom muziciranju izražava nastupima i suradnjama s umjetnicima kao što su Szymanowski Quartet, Ensemble Berlin, Dmitri Sinkovski, Radovan Vlatković, Felix Klieser, Andrej Bielov, Julian Steckel, Monika Leskovar te Eckart Runge. Martina Filjak rođena je u glazbeničkoj obitelji. Glasovir je počela učiti s pet godina, a već u šestoj prvi put javno nastupa. Glazbenu naobrazbu stekla je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i na bečkom Konzervatoriju, a potom je svoje pijanističko umijeće usavršavala i u renomiranoj klasi za soliste u Hannoveru. Pohađala je i majstorske tečajeve na prestižnoj Klavirskoj akademiji na jezeru Como u Italiji.

Koncertna sezona 2022./2023. uključuje pozive na Festival Mito u Milanu, u Teatro La Fenice u Veneciji i na Schleswig Holstein Musikfestival; uključuje i suradnje s Filharmonijom Roberta Schumanna u Chemnitzu, sa Simfonijskim orkestrom RTV Slovenije u Ljubljani, Državnim filharmonijskim orkestrom grada Mainza te prvi nastup u velikoj dvorani Elbphilharmonie u Hamburgu uz Državni orkestar iz Hamburga u izvedbi *Prvoga klavirskog koncerta* Dmitrija Šostakoviča.

Njezin posljednji nosač zvuka s djelima Franza Liszta izašao je u siječnju 2020. u izdanju Hänssler Classica. Martina Filjak tečno govori sedam jezika. Na sreću, kao aktivna pijanistica, voli putovati.

Više informacija: www.martinafiljak.com.

Fotografija: Romano Grozić

MONIKA LESKOVAR

Violončelistica **Monika Leskovar** skrenula je na sebe pozornost javnosti 1995. godine, kad je u trinaestoj godini postala najmlađom pobjednicom Međunarodnog natjecanja *Čajkovski* u Japanu. Najprije polaznica Glazbenog učilišta *Elly Bašić* u Zagrebu, kod profesorice Dobrile Berković Magdalenić, zatim učenica Valtera Dešpalja, diplomirala je i završila poslijediplomski studij na Glazbenoj akademiji *Hanns Eisler* u Berlinu, u razredu profesora Davida Geringasa, gdje je 2006. preuzela mjesto njegova asistenta. Usavršavala se na majstorskim tečajevima Mstislava Rostropoviča i Bernarda Greenhousea. Pobjednica je mnogih međunarodnih natjecanja (ARD u Münchenu 2001.; *Mstislav Rostropovič* u Parizu, *Roberto Caruana* u Milanu 1999. te *Adam* na Novom Zelandu 2003.). Bila je prva hrvatska predstavnica Eurovizijskoga natjecanja za mlade glazbenike koja je ušla u finale, nastupivši u Beču 1998. Koncertirala je u Japanu, Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj, Danskoj, Mađarskoj, Velikoj Britaniji, Novom Zelandu te Australiji. Kao solistica nastupala je uz sljedeće orkestre: Simfonijski orkestar Bavarskoga radija, Moskovska filharmonija, Sendajska filharmonija, Slovenska filharmonija, Sanktpeterburški simfonijski orkestar, Zagrebačka filharmonija, Essenska filharmonija, Praški komorni orkestar, Litavski komorni orkestar, Kremerata Baltica, Zagrebački solisti... te s dirigentima poput Valerija Gergijeva, Thomasa Hengelbrocka, Krzysztofa Pendereckog i mnogih drugih. Održala je brojne recitale; redovito nastupa na festivalima komorne glazbe po cijelom svijetu, među kojima se ističu Međunarodni čelistički festival u Manchesteru, Akademski festival

Kronberg, festivali *Rostropovič* i *Casals*, Dubrovačke ljetne igre, Glazbeni festival pokrajine Schleswig-Holstein, Mozartfest Würzburg i dr. Ostvarila je uspješnu suradnju s brojnim istaknutim glazbenicima (Giovanni Sollima, Ivana Švarc Grenda, Boris Berezovski, Sofia Gubaidulina, Jurij Bašmet, Julian Rachlin, Stefan Milenković, Mischa Maiski, Itamar Golan, Gidon Kremer, Mario Brunello, Patti Smith, Janine Jansen i dr.). U sezoni 2010./2011. djelovala je kao prva violončelistica Minhenske filharmonije. Od 2012. godine profesorica je na Konzervatoriju Talijanske Švicarske u Luganu, a od 2017. docentica na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Svira na violončelu napuljskoga majstora Vincenza Postiglionea iz godine 1884., koje je dobila na upotrebu od Grada Zagreba i Zagrebačke filharmonije. Više informacija: <http://monikaleskovar.com>.

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOZIVLJAJ!

7

Fotografija: Louai Abdul Fattah

MARTINA MIKELIĆ

Mezzosopranistica **Martina Mikelić** rođena je u Splitu, gdje je pohađala Glazbenu školu Josipa Hatzea i Prvu (jezičnu) gimnaziju Split. Studij solopjevanja diplomirala je na Muzičkoj akademiji Sveučilišta za glazbu i izvedbene umjetnosti u Beču, gdje je i magistrirala u koncertnoj klasi profesora Roberta

Holla. Zbog intenzivne scenske prisutnosti i izvanrednog mezzosopranskog glasa, Martinu Mikelić još je u vrijeme studija Sveučilište izabralo za umjetnicu mjeseca, klasificirajući je i kao jednog od deset najboljih talenata svih austrijskih umjetničkih sveučilišta. Dvapat je bila nominirana za Nagradu austrijskoga glazbenog kazališta: 2013. godine za najbolju mladu umjetnicu u operi *Salome* te 2015. za najbolju žensku ulogu u operi *Albert Herring*. Budući angažmani uključuju, između ostaloga, *Drugu simfoniju* Gustava Mahlera u Madridu, *Götterdämmerung* u Stuttgartu i *Helianino čudo* u nizozemskoj Reiseoperi. Godine 2022. prvi put je nastupila u Švicarskoj s dirljivo intenzivnom *Jocastom (Oedipus Rex)*, a u Španjolskoj 2021. godine u Madridu i u Saragossi s naslovnom ulogom u *Carmen*. Godine 2020. nastupila je u Palais Ehrbar s Mahlerovim ciklusom pjesama (*Pjesma o zemlji*). U Nizozemskoj je prvi put nastupila godinu prije, pjevajući Mendelssohnov oratorij *Mesija* u Amsterdamu i Verdijev *Requiem*. Godine 2017. ostvarila je prvi nastup u rimskoj Akademiji Santa Cecilia s Mendelssohnovim oratorijem *Das Paradies und die Peri*, pod ravnanjem maestra Danielea Gattija. U svečanoj tokijskoj koncertnoj dvorani Bunka Kaikan nastupila je u ulozi princa Orlovskog (*Šišmiš*) 2016. godine. Potkraj iste godine ostvarila je nastup i na Moskovskom državnom konzervatoriju *Petar Ilijič Čajkovski*, u sklopu velikoga božićnog gala-koncerta. Godine 2015. otpjevala je u berlinskoj Komičnoj operi naslovnu ulogu u *Carmen*. Pod dirigentskim vodstvom Christiana Thielemanna izvela je Beethovenovu *Devetu simfoniju* u Bečkoj državnoj operi 2014. godine. Iste godine pjevala je i Wagnerove *Pjesme Mathilde Wesendonck* u bečkom Musikvereinu. Godine 2011. Martina Mikelić nastupila je u Bečkoj državnoj operi u operi *Elektra* Richarda Straussa, kao i u bečkom Konzerthausu, nastupivši u Mendelssohnovu oratoriju *Ilija*. U ljeto 2011. godine ponovno je nastupila na Salzburškim svečanim igrama u djelu Richarda Straussa *Žena bez sjene*, pod ravnanjem maestra Christiana Thielemanna. Martina Mikelić prvi put je nastupila na Salzburškim svečanim igrama 2010. godine, u *Elektri R. Straussa*, pod ravnanjem maestra Danielea Gattija. Iste godine je pjevala i Mahlera (*Druga simfonija*) na Bečkim svečanim igrama, kao i Mozarta (*Krunidbena misa*) pod ravnanjem maestra Franza Welser-Mösta. Još u dobi od 23 godine, Martina Mikelić dobila je priliku postati članicom ansambla bečke Volksopere. Ondje je debitirala u ulozi treće dame (*Čarobna frula*) i od tada je na istoj sceni s velikim uspjehom izvela mnoge važne uloge, kao što su naslovna uloga u *Carmen*, Hippolyta (*San ljetne noći*), Orlovski (*Šišmiš*), Magdalena (*Der Evangelimann*), Ježibaba (*Rusalka*), Zita (*Gianni Schicchi*), Maddalena (*Rigoletto*), Page (*Salome*), Florence Pike (*Albert Herring*) i mnoge druge. Više informacija: <https://martinamikelic.com>.

Fotografija: Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu

ZRINKA CVITEŠIĆ

Filmska, kazališna i televizijska glumica **Zrinka Cvitešić** rođena je u Karlovcu, gdje je pohađala gimnaziju te završila osnovnu i srednju Muzičku školu (klavirski odjel). Glumu je diplomirala na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu.

Dobitnica je brojnih nagrada i priznanja, među kojima se ističu Nagrada *Laurence Olivier* za najbolju glumicu u mjuziklu u Londonu, dvije *Zlatne arene* za najbolju glavnu glumicu na Filmskom festivalu u Puli, *Srce Sarajeva* za najbolju glumicu na Filmskom festivalu u Sarajevu, dvije *Nagrade hrvatskog glumišta* za glavnu i sporednu ulogu, nagrada *Shooting Star* na Međunarodnom filmskom festivalu u Berlinu (jedna od deset najboljih mladih glumaca Europe i svijeta), kao i niz nagrada za najbolju glumicu na filmskim festivalima diljem Europe i svijeta.

Na Međunarodnom filmskom festivalu u Berlinu bila je nominirana za *Srebrnog medvjeda* za najbolju glumicu, a iste godine i za Europsku filmsku nagradu.

Odlikovana je Redom Danice hrvatske za osobite zasluge u kulturi te je dobitnica godišnje *Nagrade za promicanje hrvatske kulture u svijetu*.

Živi i radi na relaciji Brač – Zagreb – London i veseli se svakoga dana najvećem poklonu koji čovjek može dobiti – životu.

Fotografija: www.andrejbielow.de

ANDREJ BIELOW

Andrej Bielow rođen je u Ukrajini, a prvu poduku iz violine dobio je kao petogodišnjak. Njegov izniman glazbeni talent otkriven je vrlo rano, pa ga je ubrzo u svoju klasu primio i brigu za njegovu naobrazbu preuzeo profesor Mihael Kuznjecov. Već u prvim godinama poduke, Andrej Bielow počeo je nastupati na javnim koncertima. Kao petnaestogodišnjak, Andrej je došao na studij u Njemačku, gdje je glazbeničko obrazovanje počeo u klasi Krzysztofa Wegrzyna na Visokoj školi za glazbu i kazalište u Hannoveru. Ondje je 2006. diplomirao na koncertnom odjelu. Umijeće sviranja violine usavršavao je u radu s Gerardom Pouletom na Conservatoire Nationale Supérieur u Parizu, zatim s Hermanom Krebbersom, Idom Haendel, Anom Čumačenko i Benjaminom Schmidom. Posebno je važno iskustvo koje je stekao u radu s pijanistom Alfredom Brendelom. Andrej Bielow je i laureat međunarodnih violinističkih natjecanja *Long Thibaud* u Parizu (2002.), *Joseph Hoachim* u Hannoveru (2000.), ARD natjecanja u Münchenu i natjecanja Grada Brescice u Italiji. Kao solist nastupio je s poznatim svjetskim orkestrima, kao što su Nova japanska filharmonija, Nacionalni orkestar Francuskoga radija, Filharmonija Sjevernonjemačkoga radija, Simfonijski orkestar Bavorskoga radija, Njemački simfonijski orkestar iz Berlina, Komorni orkestar Amadeus ili Minhenski komorni orkestar. Suradivao je s dirigentima kao što su Kurt Masur, Lahav Shani, Yan Pascal Tortelier, Gianandrea Noseda, Miguel Gomez-Martinez, Aziz Šohakimov,

Christian Arming, Agnieszka Duzcmał, Olari Elts, Mihkel Kütson, Junichi Hirokami ili Daniel Boiko, da spomenemo samo neke. Andrej Bielow izvrstan je komorni glazbenik. Rado je viđen gost mnogih uglednih festivala komorne glazbe u svijetu (festivali Wigmore Hall i Kings Place u Londonu ili festivali na Bodenseeu i u Wissembourgu, Schubertijada u Hohenemsu, Elbphilharmonie u Hamburgu, Festival Schleswig-Holstein i Glazbeni dani u Donjoj Saskoj). Andrej surađuje s mnogim renomiranim komornim glazbenicima (Severin von Eckardstein, Nicolas Alstaedt, Kit Armstrong, Markus Becker, Adrian Brendel, Nikolaj Znaider, Pauline Sachse, Peter Bruns, Nils Mönckemeyer, Martina Filjak i Trio Copenhagen). U sklopu Akademije u Kronbergu nastupio je s Gidonom Kremerom, Jurijem Bašmetom i Beaux Arts trijom. Andrej Bielow snimio je više od dvadeset nosača zvuka za poznate diskografske kuće (Berlin Classics, Hyperion, Naxos, cpo ili Requete Medien). Od 2005. do 2015. svirao je prvu violinu u renomiranom Gudačkom kvartetu Szymanowski, a istovremeno je bio docent violine na Visokoj školi za glazbu, kazalište i medije u Hannoveru (asistent profesora Krzysztofa Wegrzyna). Osim toga, od 2013. gostujući je profesor Kraljevske akademije u Londonu. Od 2014. do 2018. bio je i profesor violine na Umjetničkom sveučilištu u Grazu, a od 2016. je i profesor na Visokoj školi Roberta Schumanna u Düsseldorfu. Redovito održava i majstorske radionice u Europi, SAD-u i Aziji. Andrej Bielow svira na violini G. B. Gaudagnini koju je dobio na korištenje od Zaklade Gundlach. Više informacija; <https://andrejbielow.net>.

PASCAL ROPHÉ

Inovativan i strastven u poslu kojim se bavi, **Pascal Rophé** (1960.) jedan je od najtraženijih dirigenata Francuske. Od sezone 2014./2015. bio je šef dirigent Nacionalnog orkestra regije Pays de la Loire, a od ove sezone preuzeo je mjesto šefa dirigenta Simfonijskoga orkestra HRT-a.

Iznimno je cijenjen kao istaknuti promicatelj glazbe 20. stoljeća, slijedom čega surađuje s najvećim europskim ansamblima za suvremenu glazbu. Usporedno s tim, stekao je zavidan ugled interpretata velikoga simfonijskog repertoara 18. i 19. stoljeća.

U Francuskoj i drugim zemljama nastupao je uz mnoge velike orkestre, uključujući Orkestar Francuskoga radija, Orkestar Philharmonia, Simfonijski orkestar BBC-ja, Nacionalni orkestar BBC-ja iz Walesa, Islandske simfoničare, Nacionalni orkestar RTE-a, Ensemble intercontemporain, Orkestar Romanske Švicarske, Orkestar RAI-ja iz Torina, Simfonijski orkestar Norveškoga radija, Filharmoničare Monte Carla, Simfonijski orkestar SWR-a i Komorni orkestar iz Lausanne. Vrlo cijenjen i u Aziji, redovito ravna Orkestrom NHK-a, Novom japanskom filharmonijom, Seulskom i Kineskom filharmonijom te Nacionalnim orkestrom Tajvana. Među novija postignuća ubraja uspješne nastupe s Budimpeštanskim festivalskim orkestrom te Arktičkom filharmonijom iz Norveške, kao i nastupe sa Simfonijskim orkestrom BBC-ja, London Sinfoniettom

i Simfonijskim orkestrom HRT-a. U Koreji je ravnao Seulskom filharmonijom, a u Japanu Orkestrom Centra izvedbenih umjetnosti *Hyogo*. S Viktorijom Mullovom i Matthewom Barleyjem, uz Filharmoniju Francuskoga radija, praisveo je *Koncert za violinu i violončelo* Pascala Dusapina u Parizu, a djelo je predstavio i u Torinu s Nacionalnim simfonijskim orkestrom RAI-ja. S Filharmonijom iz Monte Carla snimao je baletnu glazbu Brune Mantovanija.

U protekloj sezoni, osim uz Simfonijski orkestar HRT-a, nastupao je uz Škotski simfonijski orkestar BBC-ja, Orkestar Philharmonia, Simfonijski orkestar Kyoto, Filharmoniju Francuskoga radija, ansambl Musikfabrik u dvorani Elbphilharmonie u Hamburgu, Simfonijski orkestar Stavanger, kao i uz Tapiola Sinfoniettu, s kojom je ugovorio snimanje zbirke *Chants d'Auvergne* s Carolyn Sampson. U lipnju 2021. ravnao je Orkestrom Akademije Santa Cecilia u Milanu te na festivalu u Spoletu.

Redovito predvodi i operne produkcije (*Pelléas i Mélisande* s Glyndebourne Touring Operom, *Thaïs* u rimskoj Operi, *Ukleti Holandez* i *Razgovor karmelićanki* na Budimpeštanskom proljetnom festivalu). Uz pohvale javnosti praisveo je operu *Ahmatova* Brune Mantovanija u Nacionalnoj operi u Parizu, a s velikim uspjehom predstavio je i neke druge suvremene opere, kao što su *Galilée* Michaela Jarrella, *Héloïse et Abélard* Ahmeda Essyada, *Medée* Michèle Reverdy te *L'autre Côté* Brune Mantovanija.

Za opsežnu diskografiju ostvarenu s orkestrima kao što su Orkestar Francuskoga radija, Simfonijski orkestar BBC-ja, Nacionalni orkestar BBC-ja iz Walesa, Orkestar Romanske Švicarske, Kraljevska filharmonija iz Liègea te Orkestar RAI-ja iz Torina, primio je mnoge nagrade i jednoglasne pohvale kritike. Njegove posljednje dvije snimke, s Nacionalnim orkestrom regije Pays de la Loire te Filharmonijom iz Monte Carla, skladbe su Michaela Jarrella i Brune Mantovanija.

Od 1992. godine, nakon studija na Konzervatoriju u Parizu i druge nagrade na Međunarodnom natjecanju 1988. u Besançonu, počeo je blisku suradnju sa slavnim maestrom Pierreom Boulezom u Ensemble intercontemporain, gdje je intenzivno radio i s velikim američkim dirigentom Davidom Robertsonom.

SIMFONIJSKI ORKESTAR HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije jedan je od najstarijih europskih radijskih orkestara: izrastao je iz orkestra osnovanog 1929. godine pri tadašnjem Radio-Zagrebu, samo šest godina nakon osnutka prvoga europskog radijskog orkestra. Današnji naziv nosi od 1991. godine. U početku vezan isključivo uz radijski program, od 1942. nastupa i javno, no izravni prijenosi koncerata i snimanja ostaju sastavni dio njegova djelovanja. Na čelu orkestra, kao šefovi dirigenti, bili su Pavle Dešpalj, Krešimir Šipuš, Josef Daniel, Oskar Danon, Milan Horvat, Uroš Lajovic, Vladimir Kranjčević, Nikša Bareza i Enrico Dindo. Od sezone 2022./2023. šef dirigent je maestro Pascal Rophé.

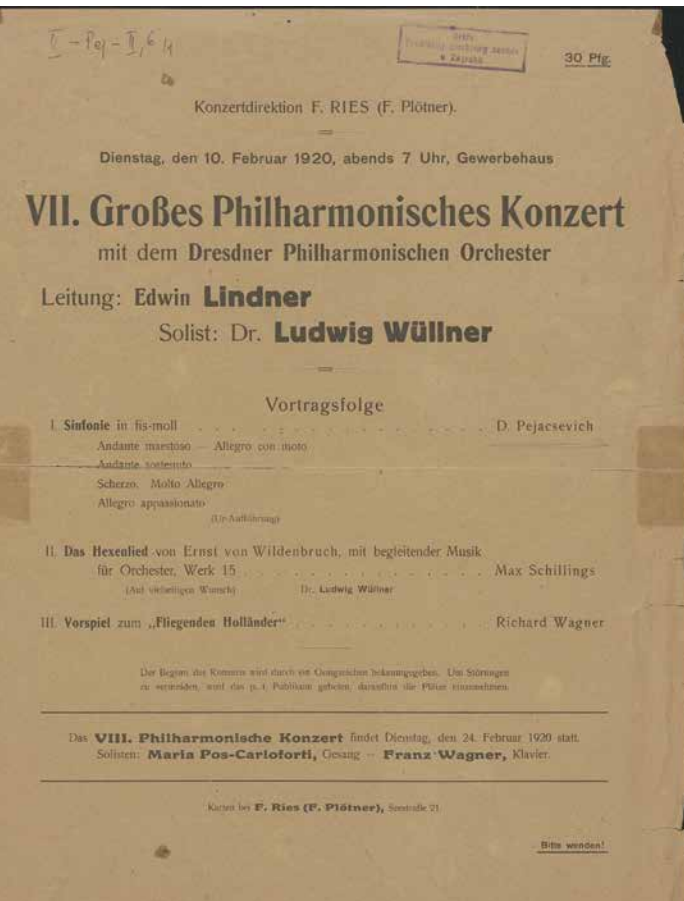

Fotografija: Jaseniko Rasol

Jedinstvenom programskom orijentacijom, u čijem je središtu neprekidno izvođenje i poticanje nastanka djela hrvatskih autora, uz njegovanje standardnog, ali i manje poznatog repertoara, Simfonijski orkestar HRT-a profilirao se u jedno od ključnih izvođačkih tijela u Hrvatskoj. Redovito sudjeluje na festivalima i manifestacijama kao što su Muzički biennale Zagreb, Dubrovačke ljetne igre, Osorske glazbene večeri, edukativni koncerti za djecu i mlade u suradnji s Hrvatskom glazbenom mladeži. U novije vrijeme neodvojivi je sudionik popularnoga ciklusa koncerata *Sunčana strana Prisavlja*. Koncerti dugogodišnjih pretplatničkih ciklusa, samostalnoga *Majstorskog ciklusa* i ciklusa *Kanconijer* u suradnji sa Zborom HRT-a, na kojima ugošćuje vodeće hrvatske i inozemne dirigente i soliste, održavaju se u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog te se izravno prenose na Trećem programu Hrvatskoga radija i emitiraju na Trećem programu Hrvatske televizije.

Velik broj audiosnimki i videosnimki pohranjuje se u arhivu HRT-a i dostupan je preko multimedijske platforme HRTi. Među recentnim diskografskim izdanjima su opere *Ljubav i zloba* te *Porin* Vatroslava Lisinskog, *Nikola Šubić Zrinski* Ivana pl. Zajca te CD *Povijesni koncert 1916.: stoljeće poslije*.

„Kako je moguće da mi ovdje (u Njemačkoj, op. D. M.) dosad nismo čuli za tu ženu? Kako je to moguće?“ anaforično i euforično se zapitao umjetnički direktor velike njemačke diskografske kuće *cpo* Burkhard Schmilgun, iznimno upućen i kompetentan poznavatelj europske povijesti glazbe i predani tragač za vrijednim skladbama koje su nepravdano zapostavljene i zaboravljene, kad je iz Muzičkog informativnog centra 2007. godine dobio veliki svežanj kopija rukopisa i stare snimke djela **Dore Pejačević**. Oduševljenje toga njemačkog glazbenog eksperta glazbom hrvatske skladateljice rezultiralo je bogatim plodovima: *cpo* je na ekskluzivnim nosačima zvuka od 2008. do danas izdao gotovo sva njezina djela pa su ona, budući da *cpo* ima distribuciju na svim kontinentima, a gotovo sve njihove snimke dostupne su i na platformi YouTube, postala doslovno planetarno poznata. U ovom trenutku, kad obilježavamo stotu godišnjicu smrti velike hrvatske umjetnice, Schmilgunovo pitanje čini se simptomatično i paradigmatično za povijest hrvatske glazbene kulture i povijesti glazbe 20. stoljeća uopće, pa će nam ono, ako ga neznatno preformuliramo, izoštriti fokus i usmjeriti pogled na neke od važnih i ne baš ugodnih kulturoloških činjenica: kako je moguće da su neke od najvažnijih skladbi Dore Pejačević (prema najnovijim istraživanjima tek trinaeste skladateljice u povijesti koja je skladala simfoniju!) tiskane tek devedeset godina nakon njezine smrti? Njezini briljantni opusi – veličanstvena *Simfonija* za veliki orkestar, *Phantasie Concertante* za glasovir i orkestar te osebujni *Gudački kvartet*, op. 58 – izdani su tek 2009., pjesme za glas i orkestar 2010., posljednja sonata za glasovir 2006., a *Glasovirski kvintet* op. 40 tek 2015. godine. Na prvoj objavljenoj snimci *Simfonije* Dore Pejačević iz 1998. (koja je sve donedavno smatrana i prvom hrvatskom simfonijom u novijoj povijesti, no ta „titula“ ipak pripada *Simfoniji* Franje Krežme skladanoj 1878.) potpuno je bezrazložno i nemotivirano izbačena gotovo jedna trećina skladbe (!), pa je tu nepravdu ispravio tek dirigent Mladen Tarbuk 2002. i u toj prilici sa Simfonijskim orkestrom HRT-a na koncertu izveo i za fonoteku HRT-a snimio integralnu verziju skladbe (koja, nažalost, nikad nije objavljena na nosaču zvuka). Skladateljčin glazbeni opus vrlo često je – najblaže rečeno – „sa zadržkom“ priman u krugovima domaće glazbene kritike, i to još za njezina života, ali i poslije, od završetka Drugoga svjetskog rata sve do današnjih dana. Danas smo skloni niz pogrešnih procjena, često paušalnih sudova i neobičnih konstatacija o njezinim djelima i njezinu položaju u povijesti hrvatske glazbe iz pera glazbenih kritičara i nekih muzikologa pripisati njihovu nedovoljnom poznavanju skladateljčina integralnog opusa, ali i nedostatku povijesnog horizonta. No neprijeporna je činjenica da su djela Dore Pejačević za njezina života češće i s mnogo više uspjeha izvođena u inozemstvu nego u domovini (što ponovno postaje slučaj i ovih dana). Postoje za to i objektivni (unatoč tome teško shvatljivi, objašnjivi i prihvatljivi) razlozi. Nakon skladateljčine smrti 1923., rukopisi njezinih skladbi ostali su u Münchenu (poslije i Beču) kod njezina supruga i tek su početkom sedamdesetih godina vraćeni u Hrvatsku, u Zagreb. U ovoj prilici moramo izdvojiti dvoje ljudi koji su uistinu zaslužni za revitalizaciju glazbenih djela naše skladateljice: profesor Ladislav Šaban (kojem je uspelo skladateljčine autografe vratiti u Zagreb, u arhivu Hrvatskoga glazbenog zavoda) i akademkinja Koraljka Kos (koja je iz tisuća fragmenata rasutih informacija, iz novinskih članaka, korespondencije, dnevnika zapisa, knjiga i raznih drugih izvora akribično rekonstruirala glazbeničin životopis, pohvatala fine i zamršene niti njezinih mnogobrojnih odnosa s istaknutim intelektualcima i velikim umjetnicima onoga vremena te kompetentnim, pronicavim i znalačkim stručnim analizama njezinih djela „postavila stvari na svoje mjesto“). Time je ne samo revalorizirala kompletan

Program prve izvedbe cjelovite *Simfonije u fis-molu*, op. 41 u Dresdenu, 10. veljače 1920., Drezdenska filharmonija, Edward Lindner, dirigent; izvor: <https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=13178>

opus nego je Doru Pejačević pozicionirala u kontekst domaće, ali i svjetske povijesti glazbe i kulture. Bez četiri knjige Koralje Kos o Dori Pejačević – na hrvatskom jeziku u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1982.), na njemačkom (1987.), kao i dviju dvojezičnih, na hrvatskom i engleskom (1998., 2008.) u izdanju Muzičkog informativnog centra Koncertne direkcije Zagreb (sada Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog) – i danas bismo „tapkali u mraku“ i ne bismo imali plastičnu i dovoljno jasnu i preciznu predodžbu o Dori Pejačević, fascinantnoj osobi, velikoj skladateljici, poliglotkinji, intelektualki *par excellence* i ženi duboko tragične sudbine. U tom smislu u ovoj prigodi slavimo i Ladislava Šabana i Koraljku Kos, iskazujemo im zahvalnost i želimo im se duboko nakloniti za sve učinjeno. Bez njih bi povijest hrvatske glazbe, ali i nacionalne kulture, bila bitno siromašnija! Mnogo je vrijednih domaćih i stranih znanstvenika, muzikologa i glazbenika radilo i još i danas posvećeno radi na istraživanju i prezentiranju djela Dore Pejačević kod nas i u svijetu, ali ih sad ne možemo sve navesti: jedna od njih, nedavno preminula austrijska muzikologinja Elena Ostleitner, koja je s muzikologom Ivanom Živanovićem u sklopu Muzičkoga informativnog centra Koncertne direkcije Zagreb 1999. pokrenula vrlo uspješan međunarodni projekt *Dora Pejačević*, u šali je govorila kako postoji „Dora virus“, najbolji virus na svijetu, kojim se zaraze svi oni koji čuju njezine opuse i od toga trena ostaju zauvijek opčinjeni i „u vlasti“ njezine moćne glazbe kojoj se kao hipnotizirani vraćaju. Danas glazbeni opus Dore Pejačević u svijetu doživljava istinsku renesansu, postaje prvorazredno otkriće i bilježi velike uspjehe gdje god se izvodi. Notna izdanja Dorinih djela – zahvaljujući ponajprije Muzičkom informativnom centru Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog i financijskoj potpori Ministarstva kulture i medija te Ureda za kulturu Grada Zagreba – distribuiraju se na sve kontinente. *Simfonija* Dore Pejačević izvedena je posljednjih nekoliko godina u Londonu, Dresdenu, Lednicama u Češkoj, Varšavi, Krakovu, Mleziji (u pripremi su i izvedbe u Frankfurtu i Detroitu), a broj gradova u kojima glazbenici interpretiraju njezina komorna i glasovirska djela iz dana u dan se povećava. Ipak, iako su velike nepravde prema skladateljici napokon ispravljene, ostaje gorka spoznaja: da je *Simfonija* Dore Pejačević tiskana dvadesetih godina 20. stoljeća, Dora Pejačević bi već odavno bila svjetski poznata! To je važno spomenuti i zbog činjenice da najmanje 90 % djela hrvatskih skladatelja do danas nije izdano. Koliko bi njih još postalo u svijetu slavljeno i cijenjeno kad bismo izdali njihove opuse! Neka sudbina neobjašnjivo zakašnjelog izdavanja djela naše glazbene heroine, koje nikad neće naći potpuno opravdanje, kao plamteće upozorenje lebdi pred očima svima onima koji odlučuju o planiranju i financiranju izdavanja djela hrvatskih skladatelja!

Nimbus tragičnih događaja i sudbinskih okolnosti tamnim velom zastro je život i stvaralaštvo **Dore Pejačević** (Budimpešta, 10. rujna 1885. – München, 5. ožujka 1923.). Otac Dore Pejačević, Teodor Pejačević, bio je grof i hrvatski ban, a majka Lilla Vay de Vaya Pejačević nadarena pjevačica i aktivna sudionica i podupirateljica kulturnog života hrvatske Slavonije. Dora je odrasla u obiteljskom dvorcu u Našicama i imala privilegij dobiti prvorazredno opće i glazbeno obrazovanje. Kao djevojčica odrastala je uz englesku guvernantu Edith Davison, dok je glazbeno obrazovanje stjecala u radu s izvrsnim glazbenicima: još kao djevojčica u Našicama s budimpeštanskim orguljašem i skladateljem Károlyem Nosedom, u Zagrebu je radila privatno s tada najboljim profesorima glazbe – Ćirilom Junekom, Václavom Humlom i Dragutinom Kaiserom, a potom i u Dresdenu s Henryjem Petrijem (violina) i Percyjem Sherwoodom

(kontrapunkt i kompozicija). Skladateljsko umijeće usavršavala je i u Münchenu kod skladatelja Waltera Courvoisiera. O njezinoj golemoj erudiciji svjedoči i njezin *Dnevnik pročitanih knjiga*, u kojem nalazimo nevjerojatno velik broj antologijskih naslova s područja religije, psihologije, lijepe književnosti, napisa o glazbi, ali i političkih i filozofskih rasprava, što na početku stoljeća nije bila baš uobičajena „ženska“ lektira. Spomenih i da je skladateljica tečno govorila šest svjetskih jezika! Preko svoje prijateljice, enciklopedistički obrazovane barunice Sidonije Nádherný von Borutin, Dora Pejačević je upoznala velikane njemačke književnosti Karla Krausa i Rainera Mariju Rilkea koji su bili fascinirani njezinom glazbom. Rilke je neko vrijeme čak i pokušavao naći prikladan predložak libreta za operu koju je namjeravala skladati, a Kraus je jednu njezinu skladbu pokazao i Arnoldu Schönbergu koji je skladateljčino djelo hvalio (ali i izjavio da „žena, dakako, ne može biti skladateljica“). No Krausa je Dora Pejačević ipak toliko intrigirala da je on njezin rukopis, s nekoliko redaka rukopisa svoje ljubavi, Dorine prijateljice Sidonije Nádherný, odnio na analizu tada glasovitome grafologu i vidovnjaku Raphaelu Schermannu kako bi saznao što više o njezinoj osobnosti i karakteru! Dora Pejačević živjela je intenzivno, često putovala i boravila u europskim metropolama, u Beču, Pragu, Budimpešti, Zagrebu, a posjetila je i Egipat. No Našice ostaju njezin dom u koji se uvijek vraćala; ondje marljivo i sustavno sklada, gradi svoj kompleksni duhovni svijet i obrazuje se. Dorinu *Simfoniju* za veliki orkestar s neočekivanim, velikim uspjehom izveo je Dresdenski simfonijski orkestar pod ravnanjem Edwina Lindnera u Dresdenu 10. veljače 1920. Nakon praizvedbe, *Simfoniju* je na program Simfonijskoga orkestra u Leipzigu stavio i veliki njemački dirigent Arthur Nikisch, no njegova smrt neposredno prije planiranoga koncerta onemogućila je daljnju promidžbu djela. Nakon udaje za austrijskoga časnika Ottomara von Lumbea, Dora Pejačević preselila se najprije u Dresden, a potom u München. Neposredno nakon rođenja sina Thea, zbog trovanja krvi (sepsa) tragično skončava u 38. godini. Upravo potresno djeluje njezino pismo suprugu u kojem, gotovo proročki, predosjećajući svoj skori kraj, piše o odgoju koji želi namrijeti svojem djetetu: „Neka ti Bog dade da Ti naše dijete (ako bih Ti ga ostavila) bude na radost, da postane istinski otvoren, velik *Čovjek*; utri mu putove, no ne sprečavaj ga nikad da spozna patnju koja oplemenjuje dušu, jer samo će tako *postati* čovjekom. Pusti ga da se razvije poput biljke, a ako bi posjedovalo velik talent, pruži mu sve što može služiti njegovu poticanju; prije svega – daj mu *slobodu*, tamo gdje je bude zahtijevalo. Jer zbog ovisnosti o roditeljima i rođacima slama se mnoga nadarenost – to znam iz vlastitog iskustva – i zato postupaj jednako s njim bude li se radilo o djevojčici ili dječaku; svaki talent, svaki genij zahtijeva *podjednak* obzir – spol tu ne smije doći u pitanje.“ (Iz pisma suprugu, 29. listopada 1922.; s njemačkoga prevela Koraljka Kos).

Dorino umjetničko biće, baš kao i svijet njezine glazbene umjetnosti karakterizira golem spektar doživljajnosti, od hipersenzibilnosti, misaonosti, introspektivnosti, meditativnosti i poniranja u dubine najvlastitijega bića do snažnih, intenzivnih, gotovo uzavrelih emocija. Njezina glazba je zrcalo nebeski visokih letova duha, ali i padova, „survavanja“ u ponore boli, očaja i patnje. No ona baš nikoga ne ostavlja ravnodušnim! Djelo Dore Pejačević svojim glazbenim tragovima svjedoči i o procesu mukotrpne i polagane borbe za individualizaciju i originalnost glazbenoga izričaja. Ona je „evolutivni tip“ skladatelja, kao osoba, umjetnica i glazbenica stalno se razvija, u svojem opusu sama prolazi stogodišnji razvojni put europske glazbe, od Schuberta do ranog Schönberga. Ušavši u romantizam kroz vrata glazbeno nezahtjevnih

aristokratskih salona, ona ga napušta, ostavljajući za sobom markantne žigove svoje umjetnosti; okrznuvši impresionizam, potpuno uranja u stilsku mješavinu jugendstila i glazbene moderne, no naposljetku se „razbija“ o val ekspresionizma, čiju zapjenjenu krunu zbog prerane smrti ne uspijeva preskočiti. U Dorinu glazbenom opusu je 58 djela svih glazbenih vrsta (osim opere, koju je započela, ali nije uspjela završiti), među kojima su i neka prva te vrste u hrvatskoj povijesti glazbe, npr. *Koncert za glasovir i orkestar*. Kao što je razvidno iz svojevrsnog kratkog eseja Dore Pejačević sačuvanog u ostavštini pod nazivom *O programnoj glazbi (Über Programm-Musik)* pisanog 1918., dakle u zreloom stvaralačkom razdoblju, skladateljica je pod utjecajem estetike Schopenhauera i Nietzschea, čija djela u to vrijeme intenzivno proučava. Ona smatra da glazba „više od svih drugih umjetnosti ima moć da nas prenese u ‘genijalno’ raspoloženje zbog kojega zaboravljamo sve oko sebe, jer je njoj u najvećoj mjeri dano približiti se nadzemaljskome“. Kraljevstvo glazbe je „kraljevstvo duše, osjeća apstraktnog i transcendentnog“, a glazba čovjeka „oslobađa svekolike zemaljske težine i privodi ga ‘poljima blaženstva’“ (prijevod s njemačkog: Koraljka Kos). Odrazi filozofije Nietzschea i Schopenhauera mogu se naći i u opusima Aleksandra Skrjabinina, Dorina suvremenika, skladatelja s kojim ona u svojim zrelim opusima dijeli ekstatičnost glazbenog izraza, snagu emocija, bogatstvo, bujnost i raskoš harmonijskog jezika, težnju za dosezanjem nadzemaljskih prostora i nedokučivih visina duha i strast pretočenu u glazbu. Dori Pejačević nitko ne može osporiti majstorsko savladavanje glazbeničkoga *metiera*. Dok gledamo prazne, već požutjele stranice njezine glazbene bilježnice u kojima je počela skicirati drugu simfoniju i zapisala konture zbora koji je trebao biti dio zamišljene opere (djela koja zbog prerane smrti nije uspjela realizirati), ne možemo a da nas ne preplavi osjećaj duboke tuge što ih nikad nećemo čuti. Tragičnom, preranom smrću Dore Pejačević neosporno smo izgubili glazbu neslućene dubine i ljepote skladateljice koja je širom otvorila vrata nepoznatih, najvlastitijih glazbenih krajolika skrivenih u dubinama njezina stvaralačkog bića, krajolike duha koje više nije stigla materijalizirati u tonsku supstanciju.

Pet minijatura za violinu i glasovir Dore Pejačević nastajalo je punih dvadeset godina. *Minijature* odražavaju razvoj i sazrijevanje skladateljice i kao osobe i kao glazbenice. Dora je izvrsno svirala violinu i glasovir i „u dušu“ poznavala oba instrumenta, njihove izvedbene mogućnosti i tonske karakteristike. Čini se kao da *Canzonetta* op. 8 (1899.) i *Meditaciju* op. 51 (1919.) i nije skladala ista osoba. Iza posvete na prvoj stranici *Elegije u Es-duru*, op. 34 iz 1913. godine – „uspomeni Johannesu Nádhernýu von Borutin“ – skrivena je tajna skladateljčina veza s bratom njezine prijateljice Sidonije Nádherný von Borutin. Johannes i Dora poznavali su se još od djetinjstva, kad joj je on još kao dječak pisao slatka pisma. Dorina pisma Johannesu iz kasnijeg razdoblja, od 1911. do 1913., otkrivaju njihovu bliskost pa se čini da se između dvoje mladih ljudi iz platonske veze pomaljalo i nešto više od pukog prijateljstva. Tek nakon 1913. i Johannesova samoubojstva u vrijeme mučnog liječenja teške bolesti u 30. godini, Dora Pejačević u jednoj od svojih rijetkih literarnih pjesama iskazuje izjalovljenu nadu za toliko žuđenom ljubavnom srećom, koja joj je gotovo cijeloga života tako sudbinski izmicala. Zato *Elegija* nije slučajno prožeta gustim „tristanovskim“ harmonijama koje prizivaju ozračje ljubavi i smrti. No Dora u toj skladbi poput discipliniranog tragača za zlatom kroz sito svojega glazbenog zanata propušta tek ono najfinije – sjetu, prigušene suze, suzdržano tugovanje. Grumenje bola, strasti, jakih afekata baca natrag u rijeku života. *Romanca u F-duru*, op. 22, skladana 1907., djelo je dvadesetdvogodišnje djevojke, a

njezin glazbeni idiom bitno je konvencionalniji od idioma *Elegije*. Ipak, njezina otmjena ljepota i proplamsaji strasti u srednjem dijelu dostatno govore o velikom talentu mlade skladateljice koja je još uvijek u potrazi za vlastitim glazbenim izrazom. **Canzonettu u D-duru, op. 8** Dora Pejačević skladala je 1899. i posvetila svojoj prijateljici, mađarskoj violinistici Stefi Geyer. Skladbu je već 1902. tiskala budimpeštanska nakladnička kuća Harmonia. Uz zbirku *Šest komada za glasovir*, koja obuhvaća opuse 4, 5, 6, 7, 9 i 10, to je ujedno i prva njezina tiskana i prva javno izvedena skladba; 25. listopada 1901. u Somboru izvele su je Stefi Geyer i pijanistica Valéria Ipolyi. Iako je Dora Pejačević skladala *Canzonettu* kao četrnaestogodišnjakinja, djelo otkriva veliku muzikalnost i skladateljski dar mlade umjetnice, ponajprije u dojmljivoj, prelijepoj melodijskoj liniji. *Coda* skladbe je i svjedočanstvo skladateljčine zvukovne imaginacije i inventivnosti: flažoleti, upotrijebljeni u visokom zvučnom registru violine, potvrda su njezina izvrsnog poznavanja izvedbenih i tehničkih mogućnosti violine, a skladbi daju posebnu tonsku boju i upravo eteričnu prozračnost zvuka.

Solopopijevka kao glazbena vrsta zauzima vrlo važno mjesto u opusu Dore Pejačević i konstantno je prisutna u svim fazama skladateljčina stvaralaštva. Između tridesetak djela za glas i glasovir, koja su često strukturirana u cikluse, postoje velike razlike u glazbenom idiomu, harmonijskom jeziku i kvaliteti glazbenih predložaka, što – baš kao i na drugim područjima stvaralaštva – zrcali njezin umjetnički razvoj. Od ranih radova koji su još u sferi kasnoromantične tradicije i konvencionalnog glazbenog jezika, do remek-djela *Tri napjeva* za glas i glasovir na stihove Friedricha Nietzschea op. 53, smjelih harmonija na rubu tonaliteta, izrazito individualne fizionomije i snažnog ekspresionističkog naboja, Dora Pejačević prošla je dug, trnovit put, u kojem je beskompromisno slijedila svoj snažni stvaralački unutarnji impuls. Tri popijevke koje ćemo večeras čuti nalaze se na razmeđu druge i treće trećine toga mukotrpnog i beskompromisnog skladateljčina puta. **Als du mich einst gefunden hast (Kad nekoć si me našao mlad)** tekstovni je incipit prve popijevke iz ciklusa *Mädchengestalten (Djevojačka obličja)*, op. 42, skladanoga 1916. na stihove Rainera Marije Rilkea. Postoji mogućnost da su skladateljicu Rilkeovi stihovi privukli zato što je u njima pronašla vlastitu biografsku nit. Zanimljivo je da je na početku skladbe upisala izvedbenu oznaku „U pučkom tonu“ (*Im Volkston*), što korespondira s jednostavnošću predivne melodije i gotovo sinestetički oslikane atmosfere. No melodija je protkana neobičnim, originalnim harmonijama koje skladbi daju sasvim osebujnu boju, dok stalno prisutan ritam barkarole asocira na valiče i more, trenutak koji možda odražava neko sasvim osobno, uistinu proživljeno i u glazbu transponirano iskustvo (što će ipak ostati u sferi puke hipoteze). Iz istoga opusa je i popijevka **Ich war ein Kind und träumte viel (Sanjarih a još djetetom...)**, četvrta u ciklusu. U njoj su „periodičnost, simetrija dvotaktnih fraza i konstantna metrika, usrdan brahmsovski početak i vagnerovska kromatika stopljeni u ovelu baladnu cjelinu“ (K. Kos). Impresivna je napetost koju skladateljica postiže primjenom bogatih harmonijskih preljeva: snaga strasti na tren kao da probija granice tradicijom zadanih i uvriježenih okvira romantične popijevke, što potvrđuje tezu o skladateljici kao impulzivnoj umjetnici, čiji je emotivni i doživljajni spektar koji ona uglažbljuje doista dojmljiv. Druga popijevka Dore Pejačević koja će večeras biti izvedena, **Ein Schrei (Krik)**, dio je ciklusa *Vier Lieder (Četiri pjesme)*, op. 30, skladanog 1911. na stihove njemačke pjesnikinje i književnice, skladateljčine suvremenice Anne Ritter. Ta atraktivna glazbena minijatura koja slika atmosferu opijenosti ljubavlju,

mirisnih lipa, proljeća i pjeva slavuju koji odjekuje poput zvona (što skladateljica kao onomatopeju pretapa u zvuk), ima karakter plesa koji u jednom trenutku posustaje: ugođaj stihova se naglo mijenja (*Svud pusta je gora i jezivi led...*), što skladateljica zrcali i glazbom. Kraj je neobičan: stihovi završavaju zapravo zagonetno, a posljednja riječ „krik“ nalazi svoj uzbudljiv i energijom nabijen odraz u posljednjem, visokom tonu mezzosoprana koji uistinu postaje svojevrsni „vrisak“.

Komorni opus Dore Pejačević od 16 djela (od kojih je jedno obrada skladbe *Impromptu*, prethodno skladane za glasovir) važan je dio skladateljčina stvaralaštva. Godine 1910., kad sklada svoj **Trio za violinu, violončelo i glasovir u C-duru, op. 29**, Dora Pejačević posve vlada svim aspektima skladateljskog zanata. Iako se u djelu još uvijek razabiru daleki odjeci i utjecaji kasnoromantičnih uzora, posebice glazbe Čajkovskog, Griega i Brahmsa, svaki stavak svjedoči o skladateljčinu temeljitom ovladavanju glazbenom formom, majstorskoj primjeni harmonije i virtuoznom, znalačkom tretmanu instrumenata koje poznaje „u dušu“. U pogledu formalne gradbe posebice imponira vještina motivskog rada: skladateljica nadahnuto varira, transformira i permutira tematske i motivske ćelije; tka profinjenu tonsku teksturu koja se slaže u velike formalne cjeline prema pravilima tradicijom uvriježene makroformalne strukture. Ti uobičajeni formalni modeli – sonatni oblik prvog, trodijelni drugog (*scherzo-trio-scherzo*), rondo trećeg i ponovno slobodno shvaćena sonatna forma četvrtog stavka – ispunjeni su inspiriranom glazbenom supstancijom autentične ljepote. Kao i u većini skladbi iz toga stvaralačkog razdoblja, obje teme prvog stavka odlikuje pregnantnost, pjevnost i vrlo karakteristična i plastična melodijsko-ritamska fizionomija. Same teme nisu toliko kontrastne – obje su idilične, poetične i suzdržano strastvene, no „uzbibani“ punktirani motiv u prijelaznom dijelu (mostu) postaje važna ćelija koja će, uz modificirane teme, postati ishodištem dramatskog impulsa provedbenog dijela. Predivne, opojne melodije koje se u interakciji provlače kroz sve instrumente, na snazi i ljepoti dobivaju upotrebom cijeloga tonskog spektra i svih laga instrumenata, tako da primjerice violončelo vrlo često svira u visokim zvučnim registrima, čime kantabilnost melodijskih linija postaje još dojmljivijom. Drugi stavak, *scherzo s triom*, krasí ekstravagancija, pa čak i apartnost izraza. Prema pravilnoj dvotaktnoj strukturi, jednostavnoj, pomalo robusnoj i rustikalnoj melodiji, zamamnom pulsu i plesnom karakteru razvidno je da je glazbeni idiom *scherza* inspiriran (imaginarnom) folklornom glazbom; mogli bismo ga okarakterizirati kao svojevrsnu folklornu stilizaciju. Kontrastni *trio* je upravo čaroban: idiličan, suptilan, kao dotaknut nježnom ženskom rukom. Atmosferom punom vedrine (poput predivnoga sunčanog jutra, kad se život doima nepojmljivo lijepim), podsjeća nas na neke od najljepših stranica Dorina glasovirskog ciklusa *Život cvijeća*. Početak trećeg, polaganog stavka (*Lento*) pun je najčišćeg lirizma: meditativan je, statičan i atmosferičan. Podsjeća na uspavanku pjevanu s puno ljubavi. No sljedeći taktovi donose nemir i pokret: stavak je koncipiran kao svojevrsni rondo simetrične formalne dispozicije ABACABA, pa nove epizode donose i nove glazbene pejzaže i karaktere, ali se izvorni ugođaj uvijek vraća. Četvrti stavak (*Finale – Allegro risoluto*) pun *élan vitala* i zanosa, ishodište energije nalazi u onoj „punktiranoj“ ritamskoj ćeliji koja je u istoj funkciji i u prvom stavku. Dostojan je to vrhunac zrelog djela u kojem je zanatsko majstorstvo stopljeno s bogomdanim nadahnućem unikatne umjetničke osobnosti. Skladba je posvećena profesoru Waltheru Bachmannu, drezdenskom pijanistu i promicatelju skladbi Dore Pejačević.

Dora Pejačević skladala je tek četiri djela za orkestar, ako izuzmemo pjesme za glas i orkestar koje su orkestracija skladbi ishodišno pisanih za glas i glasovir, a o kojima će biti riječi u nastavku teksta. Osim *Koncerta za glasovir i orkestar* (1913.) i impresivne *Simfonije* (1916. – 1918.), *Koncertantna fantazija* za glasovir i orkestar i *Uvertira* skladane su 1919. godine. Prema sačuvanim tragovima u ostavštini, skladateljica se tek namjeravala posvetiti intenzivnijem skladanju orkestralnih djela, o čemu svjedoče skice za operu, drugu simfoniju i jedan orkestralni preludij (*Prelude*). **Uvertira, op. 49**, za razliku od *Koncertantne fantazije*, doima se kao nepretenciozno djelo bez aspiracija za ulazak u izražajne sfere teških, dramatskih sadržaja, velikog intenziteta i strasnih naboja, čemu u prilog govori i to što je relativno kratka. Njezin je karakter svečan i uzvišen, ali se razvija u zvučnim prostorima punim svjetla i uglavnom vedrih boja. No to ne znači da *Uvertira* nema snagu izraza; puna je poletnog pokreta koji korijene ima u plesu, a njezina je odlika živa ritmika koja izvire iz kratke početne ritamske cjeline, sinkope (koja više podsjeća na mađarski čardaš [tradicijski ples domovine Dorine majke] nego, primjerice, na džez) velike kinetičke energije. U mikroskopskoj analizi djela otkrivamo finu igru na području ritma između triola i sinkopa, koje su po svojim fizionomijama vrlo slične i koje se tijekom skladbe prožimaju i isprepliću, ispredajući finu, filigransku ritamsku teksturu djela. *Uvertira* je skladana u sonatnoj formi i ima čak tri teme, koje karakterom i nisu oprečne, ali svaka ima svoju karakterističnu, dojmljivu fizionomiju. Dok prve dvije teme ulaze u interakciju i počinju se „sukobljavati“ već početkom provedbe, treća tema nastupa tek duboko u središnjem dijelu skladbe te se doima kao istinsko osvježanje, jer donosi idilični ugođaj koji načas prekida stvorene napetosti. Nakon toga se dramatska gradacija nastavlja, a skladba impresivan i majestetičan vrhunac doseže u zanimljivoj, majstorski zamišljenoj i realiziranoj integraciji elemenata svih triju tema.

Skladateljicu je privukla i specifična glazbena vrsta čiji su začetnici Franz Liszt i Hector Berlioz. Ta vrsta, *orkestralna pjesma* (njem. *Orchesterlied*), najpopularnija je početkom 20. stoljeća (*fin de siècle*) u djelima Mahlera, Straussa i Schönberga. Pjesma *Verwandlung* (*Preobraženje*) prvotno je koncipirana za glas, violinu i orgulje (ili glasovir), a potom je orkestrirana, dok je *Liebeslied* (*Ljubavna pjesma*) skladana kao „prava“ orkestralna popijevka, a verzija za glas i glasovir nastala je kao neka vrsta „glasovirskog izvotka“. Oba djela nastala su 1915. godine. **Verwandlung, op. 37b** Dora Pejačević skladala je na stihove Karla Krausa i prema ugođaju pjesničkoga predloška odlučila se za smanjeni i „tamni“ sastav orkestra s gudačima i četiri roga. Popijevka kao da prerasta okvire svoje glazbene vrste i postaje „velika lirska scena s opsežnim instrumentalnim interludijima i postludijem“ (K. Kos). Pomalo „kriptičan“ Krausov tekst bremenit je aluzijama koje nije lako odgonetnuti, s obzirom na to da su se Kraus, Dora i njezina prijateljica Sidonie Nádherný poznavali i susretali. Elegični ton djela potenciran je vrlo izražajnom i čeznutljivom melodijom violine koja ima važnu ulogu i u slikanju ugođaja te je nositelj i tumač semantičkoga naboja stihova i u interludijima. Skladba završava malom apoteozom i gotovo metafizičkom preobrazbom: elegičnost ustupa mjesto čistoj lirici stihova. Na samom kraju glazbeni pejzaž obasjavaju traci blagotvorne, spasonosne svjetlosti. **Liebeslied, op. 39** na stihove Rainera Marije Rilkea skladba je, za svoju vrstu pozamašnih dimenzija, koncipirana u širokom razvojnom luku u kojem je važan i opsežni, na trenutke dramatični orkestralni interludij, mišljen kao skladateljičin glazbeni „komentar“ teksta. U meditativnoj atmosferi i fluidnom melodijskom tijeku pjesme, koja „diše“ tristanovskim dahom, zapažamo odbleske Wagnerova utjecaja, posebno u harmonijskom jeziku, ali i u glazbenoj fakturi, bogatoj motivima „uzdaha“.

Koncertantnu fantaziju (Phantasie Concertante) za glasovir i orkestar, op. 48 skladala je Dora Pejačević 1919. godine. To je drugi njezin opus za glasovir i orkestar. I dok *Koncert za glasovir i orkestar*, nastao šest godina prije, prema formalnoj strukturi slijedi tradicionalne uzore vrste, *Phantasie* je prema osebnosti i visokom stupnju prožetosti i sintezi sadržaja i forme jedno od najuspješnijih skladateljičinih ostvarenja. Naslov *Koncertantna fantazija* ključan je u razumijevanju skladateljičinog namjera: riječ *koncertantna (concertante)* jasno upućuje na izvanrednu, istaknutu ulogu dionice glasovira koja je izuzetno virtuozna (skladateljica je bila sjajna pijanistica!), a time i svojevrsan „natjecateljski“ odnos solista i orkestra. *Fantazija* se odnosi pak na formu skladbe čije su karakteristike slobodno iznošenje glazbenih misli koje nastaju spontano, improvizacijom, i temelje se na trenutačnoj inspiraciji. Skladba izrasta iz vrlo dramatičnoga početnog slijeda nekoliko disonantnih akorda koji pokretom asociraju na pad (metaforički bismo to mogli okarakterizirati i kao „survavanje u ponor“) i tijekom skladbe se u toj konstelaciji ponovno pojavljuju, stvarajući time „nosive stupove“ i formalne oslonce cijele formalne konstrukcije skladbe. Skladateljica maštovito i majstorski stvara glazbeno tkanje skladbe iz početnih motivskih melodijsko-ritamskih ćelija koje se stalno transformiraju i izrastaju u nadahnute melodijske cjeline. Skladba iznenađuje snagom izraza i bogatstvom emotivnih stanja; izmjenjuju se glazbene scene pune dramatike i putovanja kroz mračne zvučne predjele s lirskim, gotovo idiličnim, arhadijskim tonskim pejzažima i himničnim melodijama nebeske ljepote. Skladbu odlikuje i konstantan, uzbuđljiv, buran i nepredvidiv razvoj. Solistička kadenca pri kraju skladbe rekapitulira neke od najdomljivijih tema; mjestimično hipersenzibilnom finoćom, a mjestimično tehnički i izvedbeno izuzetno kompleksnom fakturom omogućava virtuozu ne samo da pokaže glazbeno umijeće nego i da zaroni u vrtloge skladateljičinih duševnih previranja i prenese nam bogat spektar najraznovrsnijih intenzivnih emocija i psihičkih stanja u velikom rasponu od meditacije, očajanja i traženja u mraku sve do iskrene radosti, ushićenja i trijumfa.

Helena Skljarov (Zagreb, 1993.) diplomirala je muzikologiju na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu (2017.) pod mentorstvom profesora Nikše Gliga, s radom analize glazbe 20. stoljeća. Na istoj akademiji 2014. upisuje i studij kompozicije, u klasi Berislava Šipuća. Godine 2018. dobiva Rektorovu nagradu za skladbu *Pulsar*, praižvedenu u Zagrebu pod ravnanjem maestra Quentina Hindleyja. Sudjelovala je na raznim seminarima i surađivala s brojnim renomiranim umjetnicima, poput Irvinea Ardittija, Tristana Muraila, Elene Mendoze, Alexandra Schuberta, Ivana Fedelea, Francesca Filideija itd. Od jeseni 2019. živi i studira u Lyonu, u klasi profesora Martina Matalona. U lipnju 2020. odabrana je za rezidencijalnu skladateljicu na festivalu Aix-en-Provence, gdje je pohađala majstorski tečaj kod Gartha Knoxa i Kaije Saariaho. U lipnju 2020. diplomirala je kompoziciju pod mentorstvom Berislava Šipuća s operom *Nothing*. *Almost* za glasove, instrumente i elektroniku, prema tekstovima Daniila Harmsa. Godine 2021. žiri ISCM-a (Svjetski dani nove glazbe) odabrao je njezino djelo *Silence* za

Fotografija: YouTube

izvedbu na festivalu u Šangaju i Nanningu. Helena Skljarov odabrana je 2022. godine za sudjelovanje na festivalu *Novalis*, gdje osvaja nagradu za najbolju skladbu mladog skladatelja (*Nostos*). Iste godine bila je rezidencijalna skladateljica Festivala Ljubljana u sklopu projekta *Synergy*. U studenome 2022. imala je prvu samostalnu multimedijску izložbu na festivalu *Music-Mission-Vision* u Zagrebu. U njezinu je opusu trenutno više od četrdeset skladbi za razne solističke instrumente i komorne sastave, jedna simfonija i dvije opere. Posebno je zanima interdisciplinarna umjetnost, umjetnost performansa, povezivanje likovne i glazbene umjetnosti i muzički teatar. Kao muzikologinja, bavi se pisanjem kritika i analiza koncerata i partitura suvremene glazbe (dosad je objavila više od pedeset članaka). Više na mrežnoj stranici: <https://helenaskljarov.com/>

Evo što je mlada, darovita skladateljica Helena Skljarov zapisala o svojem djelu **Portret Dore P.**, skladanom na narudžbu Hrvatske radiotelevizije:

„Dugo sam razmišljala kako pristupiti ovoj narudžbi, s obzirom na to da se trenutno bavim stapanjem likovnosti i glazbe, pa sam i ovu skladbu htjela 'obožiti' tim svojim novim idejama. Skladba *Portret Dore P.* upravo je spoj mojih dosadašnjih posve glazbenih postupaka i iskustava s mojim najnovijim multimedijским eksperimentima.

U vezi s isključivo glazbenim iskustvima, to nije moj prvi susret s pisanjem za tako veliki sastav. Iza sebe imam nekoliko simfonijskih djela. Prvo je moja prva monooopera u dva čina, *Il Sogno*, čiji sam prvi čin napisala na trećoj, a drugi čin na četvrtoj godini studija kompozicije. Na četvrtoj godini pišem i prvu simfoniju, *Kýklos chordí*, u kojoj se izrazito oslanjam na spektralnu analizu (što djelomično činim i u skladbi *Portret Dore P.*). Moje posljednje djelo za tako veliki sastav jest opera *Nothing.Almost*, koja je i moj diplomski rad. Pisanje za veliki orkestralni aparat uopće me ne straši; to smatram 'sigurnom zonom' jer tu doista postoje sve mogućnosti koje skladatelj može poželjeti. Općenito smatram (a vjerujem da će se mnogi skladatelji složiti sa mnom) da je mnogo teže pisati sola ili skladbe za manje komorne sastave. Jedna mala usporedba sa slikarstvom: to je kao da morate napraviti likovno djelo samo olovkom, dok u slučaju simfonije, dobivate veliki papir i paletu svih mogućih boja, a na raspolaganju imate i različite tehnike...

U vezi s tim drugim, odnosno 'izvanglazbenim', iskustvom, s multimedijским projektima počela sam prije nešto više od godinu dana. Rezultate novoga istraživanja prikazala sam ove zime na svojoj prvoj izložbi naziva *Double Portrait*, u galeriji u Knapu, u sklopu festivala *Music-Mission-Vision* (<https://www.knap.hr/centar/music-mission-vision-galerija-dogadanja-21-25-11-2022-helena-skljarov-sound-art-double-portrait/>). Radi se o projektu koji je počeo istraživanjima o tome kako bi koja boja mogla zvučati. Najprije sam uzela jednostavne slike; primjerice, postupno bojenje cijelog papira u jednu boju (https://www.youtube.com/watch?v=7mDNcEf6xrc&t=1s&ab_channel=HelenaSkljarov); nakon toga sam u programu MaxMSP nastojala ozvučiti taj proces. Budući da se tu radilo o apstraktnom slikarstvu, htjela sam odgovor na pitanje *kako zvuči ravna linija? A valovita? Što ako je ona plave, a što ako je crvene boje?* Jer, između ostaloga, određeni tipovi grafičke notacije, koju izuzetno volim, podsjećaju na likovnu umjetnost (npr. *glissandi* i slično)... Iznad slikarskog platna postavila bih kameru i snimila cijeli proces slikanja, koji bih zatim u videoprogramu skratila/ubrzala na željeno trajanje te finalnu videosnimku 'ubacila' u program MaxMSP koji mi daje određeni

glazbeni rezultat. Postotak neke boje prisutan u videu, te sam pokret, na određen način mijenjaju glazbu. Želim istaknuti da ne sklada isključivo kompjutor, nego ja raznim parametrima, odabirom glazbenih obrazaca i slično sama nastojim kontrolirati ukupan glazbeni rezultat. Također, već pri slikanju uvijek razmišljam o formi skladbe te imam ispisane razrađene smjernice redosljeda slikanja, poput notacije...

U izradi tih apstraktnih slika najčešće sam upotrebljavala jednu boju po slici, uz koju bih izradila glazbeni predložak (njega će proces nastanka djela mijenjati). Predložke sam birala s obzirom na vlastite asocijacije na istu boju. Primjerice, za plavu sam snimala meke zvukove fagota i kalimbe, za žutu sviranje u visokom registru klavira, za crvenu boju agresivno pjevanje... Tu se uvijek radilo o skladbama isključivo za elektroniku, što je bio moj odgovor na doba *lockdowna* u kojemu sam primijetila koliko je umjetnik ovisan o drugim ljudima. Ovim projektom htjela sam stvoriti samodostatnu umjetnost. (Više o tome pisala sam na mrežnoj stranici <https://glazba.hr/slusaj-gledaj/video-price/helena-skljarov-paintings-and-performances/>.)

Druga ideja projekta bilo je propitivanje finalnog produkta u umjetnosti. Taj projekt je vrsta moje kritike prema samom činu koncerta, izložbe, predstave... Proces nastanka u umjetnosti mnogo je važniji od onoga što publika može vidjeti kao rezultat. To je kao lijepa, uglađena površina mora, no unutar njege se svašta događa, to je samo vrh sante leda...

Korak dalje u multimedijским projektima napravila sam ove jeseni skladbom *Nostos* za tri udaraljkaša, video i elektroniku, a pisala sam je u sklopu *masterclassa* festivala *Novalis* u Osijeku. Tada sam osvojila Nagradu *J. J. Strossmayer* za najbolju skladbu polaznika *masterclassa*. U tom djelu, uz video i elektroniku, nastupaju i živi svirači koji, kao što je to prije činio kompjutorski program, na licu mjesta moraju reagirati na proces slikanja koji se prikazuje na videu. Također, tu se prvi put bavim figurativnim slikarstvom, odnosno prikazan je proces slikanja zagrebačkoga Glavnog željezničkog kolodvora, a slikam i ljude u pokretu (zadana tema bila je 'Migracije'). Skladbu sa sličnom idejom upravo pišem na narudžbu za projekt *Synergy*: praižvedba te skladbe, uz djela iz drugih država bit će i na Dubrovačkim ljetnim igrama. Također sam upravo završila skladbu s posebno eksperimentalnim slikanjem i videom, *Plava Žirafa*, gdje također pjevači na licu mjesta reagiraju na slikanje/video. Praizvest će je izvrsni vokalni ansambl *Neue Vocalsolisten Stuttgart* u travnju 2023. u Zagrebu u sklopu Muzičkog biennala Zagreb.

Skladbu *Portret Dore P.* odlučila sam uobličiti sličnim postupcima, uz jednu veliku razliku. Kao izvor zvuka za boje, odnosno elektroniku, odabrala sam upravo njezine skladbe. Unaprijed sam se raspitala što će se nalaziti na programu ovoga koncerta te sam, nakon što sam preslušala te skladbe, odabrala *Trio* za violinu, violončelo i glasovir, op. 29 kao reprezentant žute, *Uvertiru* za orkestar, op. 49 kao asocijaciju na plavu te *Koncertantnu fantaziju*, op. 48 kao utjelovljenje crvene boje. Tijekom skladbe uključujem više ili manje 'uočljive' citate iz tih djela.

Oduvijek su me fascinirale fotografije Dore Pejačević koje odišu snažnom ličnošću. Njezina fizionomija kao da odražava njezin jak karakter. Htjela sam doslovno oživiti Doru, bojom i zvukom, odnosno bojenjem jedne njezine crno-bijele fotografije. Skladba prikazuje proces oslikavanja njezina portreta na slobodan način.

Proces je izgledao ovako: najprije sam obojila sliku, u videoprogramu sam ubrzala proces slikanja na deset minuta koliko traje skladba, zatim sam video ubacila u program MaxMSP i uključila elektroniku. Proces slikanja imao je određeni redosljed, jer uvijek razmišljam i o glazbenoj formi. Primjerice, najprije se koristi isključivo žuta, zatim plava pa crvena boja.

Elektronika koju sam dobila kao rezultat služila mi je kao 'podloga' za skladanje simfonije. Za klasični orkestar napisala sam glazbu koja bi odgovarala određenim elektroničkim dijelovima, imitirala je, dopunjavala... Na samom kraju odlučila sam i da elektronika ipak neće trajati koliko i skladba (nego će se pojaviti najviše na samom početku i na kraju skladbe), iako je to bio temelj cijeloga glazbenog materijala. Budući da se koristim tom inovacijom da su primarne boje dobivene iz Dorinih skladbi, na neki način boje kojima se postupno boji njezin portret zapravo su – *njezine*. Portret Dore Pejačević nastaje njezinim vlastitim skladbama.

Cijelo djelo, možda dijelom i zbog jasnog redosljeda slikanja kojega sam se držala, ima vrlo jasnu formu. Prvi dio zove se *Yellow* i stvaraju se zvukovne plohe koje me asociraju na žutu boju. Kao izvor zvuka za elektroniku, i to u doslovnom smislu citata, korišten je *Trio*, op. 29. Slijedi drugi dio, *Blue*, uz koji poistovjećujem puhačku sekciju. Zatim strastveni *Red* iz *Koncertantne fantazije*. Nakon toga portret počinje dobivati svoje obrise. Onaj temelj, koji u početku može djelovati i neobično, sad je napravljen. Uobličava se Dorino lice, pri čemu se počinju koristiti razne boje; taj dio nazvala sam *Portrait*. Uz taj, posljednja tri dijela na dublji način oživljavaju njezin lik te se zadire u njezinu psihu. *Portrait* je glazbeno vrlo nježan dio, oblikovan tečnim pasažama harfe i flaute, za vrijeme kojega se ucrtavaju detalji Dorinih crta lica. Njezino lice zapravo se tu personalizira. Peti dio, *Memory*, obiluje doslovnim citatima iz njezinih skladbi, kao i njihovim obrisima i varijacijama; poput misli same Dore Pejačević. Posljednji, šesti dio, *Character*, počinje gotovo doslovnim citatom iz *Koncertantne fantazije*, vrlo snažnim glazbenim obrascem koji predstavlja njezinu snažnu ličnost.

Posebnu zahvalu moram uputiti svojoj majci, Blanki Skljarov, koja mi pomaže u slikanju i podučava me. Smatram je izuzetno talentiranom slikaricom.“

Organizator i nakladnik: Koncertna
dvorana Vatroslava Lisinskog,
Zagreb, Trg Stjepana Radića 4
Suorganizator: Hrvatska radiotelevizija,
Prisavlje 3, Zagreb
Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj
Producentica: Lana Merkaš

Urednica: Jelena Vuković
Autor teksta: Davor Merkaš
Lektorica: Rosanda Tometić
Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille
Tisak: Cerovski d.o.o., Zagreb
Naklada: 350 primjeraka
Cijena: 2,65 eura
www.lisinski.hr

**Als du mich einst gefunden hast / Kad nekoć si me našao mlad
iz ciklusa *Mädchengestalten* / Djevojačka obliča**

Tekst: Rainer Maria Rilke

Prepjev: Ante Stamač

Prema: *Popijevke / Songs / Lieder*, Muzički informativni centar, Zagreb, 2009.

Als du mich einst gefunden hast,
da war ich klein, so klein,
und blühte wie ein Lindenast
nur still in dich hinein.

Vor Kleinheit war ich namenlos
und sehnte mich so hin,
bis du mir sagst, dass ich zu groß
für jeden Namen bin.

Da fühl ich, dass ich eines bin
mit Mythe, Mai und Meer,
und wie der Duft des Weines bin
ich deiner Seele schwer...

Kad nekoć si me našao mlad,
malena bijah ja,
urastala sam, lipin cvat,
potiho u te sva.

Bez imena sam bila tad,
u čežnji s nelika,
no ti pak da sam sad za svako
ime prevelika.

Od iste sam stvari, i to znam,
Ko mirta, svibanj i val,
I kao miris vina sam
U tvojoj duši žal...

Ein Schrei / Krik

Tekst: Anna Ritter

Prepjev: Ante Stamač

Prema: *Popijevke / Songs / Lieder*, Muzički informativni centar, Zagreb, 2009.

Einst, als du mich küßtest im lachenden Mai,
da blühten die Lienden, di Nachtigall sang,
vom Felde her kam ein verlorener Klang
wie Glockengeläut
o wieseligen Zwei.

Der Sommer zog blühend und glügend vorbei.
Nun ist es so schaurig, so öde im Wald,
der Himmel so blaß und die Nächte so kalt,
und durch die Versunkenheit gell'ts
wie ein Schrei.

Poljubio si me, u svibnju to bi,
baš cvale su lipe, čuh slavujski puk,
a s polja se javljao izgubljen zvuk,
ko zvonjave jek,
o preblaženi mi.

No prošlo je ljeto i cvjetni mu lik.
Svud pusta je gora i jezivi led,
i hladne su noći a nebosklon bljed.
Utonuo u se, sav bijel,
ori se krik.

*Ich war ein Kind und träumte viel / Sanjarih a još djetetom...
iz ciklusa Mädchengestalten / Djevojačka obličja*

Tekst: Rainer Maria Rilke
Prepjev: Ante Stamač

Prema: *Popijevke / Songs / Lieder*, Muzički informativni centar, Zagreb, 2009.

28

Ich war ein Kind und träumte viel
und hatte noch nicht Mai;
da trug ein Mann sein Seitenspiel
an unserm Hof vorbei.

Da hab ich bange aufgeschaut:
"O Mutter, lass mich frei..."
Bei seiner Laute erstem Laut
brach etwas mir entzwei.

Ich wusste, eh sein Sang begann:
Es wird mein Leben sein.
Sing nicht, sing nicht, du fremder Mann:
Es wird mein Leben sein.
Du singst mein Glück und meine Müh,
mein Lied singst du und dann:
mein Schicksal singst du viel zu früh,
so dass ich, wie ich blüh und blüh, -
es nie mehr leben kann.

Er sang. Und dann verklang sein Schritt, -
er musste weiterziehn;
und sang mein Leid, das ich nie litt,
und sang mein Glück, das mir entglitt,
und nahm mich mit und nahm mich mit -
und keiner weiß wohin...

Sanjarih a još djetetom,
O svibnju još ni zbora,
No čovjek neki s glazbalom
Kraj našeg prođe dvora.

U zebnji spazih puna slutnje:
„O majko, van se mora!“
Pa osluhnuvši glasa lutnje
Prelomih se doskora.

Te doznah prije no pjev se ču:
To bit će život moj.
Ne pjevaj, ne, o stranče, tu.
Jer to je život moj.
A pjevaš sreću i moj trud,
I patnju mi pjevaš ti,
Sudbinu mi pjevaš, usud hud,
Pa eto dok cvjetam bilo kud,
Ne mogu je živjeti.

Pjesanca. A potom i zamakla,
Jer mora dalje, tamo:
A pjeva patnju bez mog ja,
I sreću što mi je izmakla,
I smamila me,
I ponijela, a nitko ne zna kamo.

Liebeslied / Ljubavna pjesma

Tekst: Rainer Maria Rilke
Prepjev: Ante Stamač

Prema: *Popijevke / Songs / Lieder*, Muzički informativni centar, Zagreb, 2009.

Wie soll ich meine Seele halten, daß
sie nicht an deine rührt? Wie soll ich sie
hinheben über dich zu andern Dingen?
Ach gerne möcht ich sie bei irgendwas
Verlorenem im Dunkel unterbringen
an einer fremden stillen Stelle, die
nicht weiterschwingt, wenn deine Tiefen schwingen.

Doch alles, was uns anrührt, dich und mich,
nimmt uns zusammen wie ein Bogenstrich,
der aus zwei Saiten eine Stimme zieht.
Auf welches Instrument sind wir gespannt?
Und welcher Geiger hat uns in der Hand?
O süßes Lied.

Kako da zadržim svoju dušu
a da tvoju ne dodirne? I kako je
nad tebe uznijeti do drugih stvari?
Ah rado bih sad sve ono nekoč
izgubljeno pohranio u tami
na neko tiho čudno mjesto,
a stalno dok tvoje se dubine
njišu.

Pa ipak, što nas dotiče, tebe i mene,
spaja nas ko neki potez gudačlom,
koji s dviju struna jedan stapa glas.
Uz udezbu na kojem glazbalu?
I koji to guslač drži nas u ruci?
O nježna pjesmo.

Verwandlung / Preobraženje

Tekst: Karl Kraus
Prepjev: Ante Stamač

Prema: *Popijevke / Songs / Lieder*, Muzički informativni centar, Zagreb, 2009.

Stimme im Herbst, verzichtend über dem Grab
auf deine Welt, du blasse Schwester des Mond's,
süße Verlobte des klagenden Windes,
schwebend unter fliehenden Sternen –

raffte der Ruf des Geist's dich empor zu dir selbst?
Nahm ein Wüstensturm dich in dein Leben zurück?
Siehe, so führt ein erstes Menschenpaar
wieder ein Gott auf die heilige Insel!

Heute ist Frühling. Zitternder Bote des Glück's,
kam durch den Winter der Welt der goldene Falter.
Oh knieet, segnet, hört, wie die Erde schweigt.
Sie allein weiß um Opfer und Thräne.

Jesenski glase, odustaješ grobom
od svog svijeta, blijeda sestro mjesječeva,
ti slatka zaručnice žalna vjetra,
a lebdiš među zvijezdama u bijegu,

glas li te duha uznio u tvoju bit?
Pustinjska oluja je li te vratila?
Gle, neki Bog i opet pravi ljudski par
vodi na sveti otok!

Danas je proljeće. Drhtavi navjesnik sreće,
glasnik iz zime svijeta, zlatokrili leptir.
O klekni, blagoslovi, čuj kako zemlja šuti.
Ona zna što su žrtve i suze.

29

München, den 29. Okt. 1922. [1-8]

Mein innigst geliebter Otto!

Im allgemeinen ist uns Menschen das Bewusstsein über die Unsicherheit in Ungewissheit unseres Lebens selten gegenwärtig; das Leben an sich betrachtet ja leider so wenig innere Gesamtheit, Vertiefung, - geistige in seelische Concentration, das man eigentlich, was den Ernst des Todes betrifft, wohl kaum einmal im Leben eine Stunde hat, in der man bis in die tiefsten Gründe des Lebens, nicht durch das Erfassen in Begreifen dieses Einen, Unabwendbaren, Unfaulbaren, in Grossen erschüttert wird. - Ich habe vielleicht mehr, als der Durchschnitt der Menschen, an in über den Tod nachgedacht in habe niemals das Grauen empfunden, das diejenigen die am Leben stark hängen gewöhnlich bei dem Gedanken des Nichtseins erfährt. - Ich habe die grosse Begeisterung für "das Leben" nicht, - das ich habe ich zu intensiv an ihm gelitten, von frühem Jugend her. Ich kann es nie als "Gnade" - oder ein "Geschenk Gottes" empfinden ein menschliches Leben empfangen zu haben. Alles ist wohl selbst ich das, dass diese Welt schön ist! Man kann in aussen her nichts empfangen, wenn es der Seele nicht innenohnt - auch "das Glück" bringen

Pismo Dore Pejačević supruhu Ottomaru Lumbeu

Prijevod: Boris Perić

München, 29. listopada 1922.

Moj najvoljeniji Otti!

Općenito, u nama ljudima svijest o nesigurnosti i neizvjesnosti našeg života rijetko je prisutna; život kao takav nažalost dopušta tako malo unutarnje pribranosti, zadublivanja, - duhovne i duševne koncentracije, da zapravo, što se tiče ozbiljnosti smrti, vjerojatno jedva da i nalazimo vremena da svoje živo Ja kroz shvaćanje i razumijevanje tog jednog, nepojmljivog, neshvatljivog i velikog potresemo do u najdublje korijene. - Ja sam možda više od prosječnih ljudi mislila na smrt i razmišljala o njoj i više sam puta osjetila jezu koja ljude snažno vezane za život u pravilu hvata pri pomisli na nepostojanje. - Ja ne dijelim to oduševljenje za „život“ - za to sam odveć intenzivno patila od njega i to još od najranije mladosti. Činjenicu da sam primila ljudski život nikad ne bih mogla doživjeti kao „milost“ ili „božji dar“. Sve je, bit će, relativno, pa i to da je ovaj svijet lijep! Izvana ne možemo primiti ništa, ako to ne stanuje u našoj duši - ni „sreću“ čovjeku ne donose vanjska stanja - samo stav što ga prema njima zauzima duša. Moja duša često je bila žalosna i snuždena - bit će da je takva bila njezina priroda! -

Najharmoničniji, najmirniji osjećaj sreće poznajem tek unazad nekoliko tjedana - otkako smo se pronašli ti i ja, otkako znam da je taj osjećaj još sposoban da se razvija, - dakle, predstavlja liniju koja pokazuje nabolje. Tek sada mogao bi mi se moj nadolazeći, daljnji život pokazati u najljepšim bojama i u meni probuditi vjeru da takav ljudski život može biti „milost“ - ali prije nego što sam se „s novim poletom“ htjela posvetiti takvom gledanju na življenje, postavila sam si trenutno primjeren zadatak sagledavanja i ozbiljnog, objektivnog razmatranja svoje smrti. Sigurno je pretjerano, ako pretpostavim da je moj život zbog rođenja djeteta ugroženiji nego za svih drugih dana, sati i minuta moje postojanja - ali ipak je to „višenje života o koncu“ u običnom životu, kroz koji prolazimo zdravi, u potpunosti prepušteno zloj slučajnosti, dočim se žena - i u zdravom stanju - kad treba roditi ipak izlaže određenoj opasnosti, poput muškarca koji odlazi u rat. - Stoga nije nerazumljivo da žena u očekivanju porođaja, poput svakog muškarca kad odlazi u rat, jače sagledava mogućnost vlastite smrti. To sad činim, to jest, otkako sam trudna često sam već razmišljala o tome - ali danas želim u vezi s time pisati Tebi, svom jedino voljenom supruhu, kako bi Ti preko ovih redaka u slučaju moje smrti saznao da je se ja nisam bojala, da rastanak od ovog života jedino kroz rastanak od Tebe i svojih prijatelja shvaćam kao nešto bolno, ali se sa smrću inače mogu suočiti s povjerenjem u ono veliko i vječno, koje čovjeku ovdje ostaje skriveno. Nadam se da ću, kad dođe do moje smrti, svojim ponašanjem u času umiranja to i dokazati. Tebi, moj najdraži, ovi se reci obraćaju s usrdnom molbom da svoje zlatno, drago, nježno srce ne pustiš da preuboko pati; da u „škoku“ prve, nenadane boli ne sklizne u odveć mračne

ponore beznadnosti, ako bi me izgubio! Znam da ćeš plakati za mnom; da ćeš to doživjeti tragičnim, strašnim i da ćeš sve morati prebroditi slomljena srca. Otti! Tvoja bol bit će lijepa i sveta i duboka – i moja će te duša, ako bude nastavila postojati, okruživati poput nježna svjetla, i bude li imala visine i snage da Tvojoj pruži utjehu i pomoć, između naših duša i poslije će postojati kontakt, koji će biti nebeski. Ali, moj Otti, kad za Tebe, koji budeš još ostao čovjekom, bude prošlo prvo vrijeme najintenzivnijeg žalovanja, ne zaboravi da još uvijek živiš i trebaš živjeti, da se zapravo nalaziš u zenitu svog životnog vijeka i da ćeš doživjeti još mnogo toga. Predaj se tada ponovno životu, to jest, daljnjem razvoju u putanjama koji su duševno i duhovno tijekom posljednjih godina doživio kao svoje i započeo ih razvijati uz mene, - a ako pronađeš neko biće, ženu, koja ti neće samo ublaživati osjećaj samoće, nego će ti u tome biti i oslonac, budi siguran da meni i uspomeni na mene nećeš nanijeti ni najmanju nepravdu, budeš li po drugi put sklopio brak. Moje povjerenje u Tebe, najjedini mi, bezgranično je, zato sve to mogu sagledati mirne, uvjerenе duše i čiste savjesti, čak i pomisao da ću ti ostaviti naše dijete, jer vjerujem da mom djetetu nikad nećeš dovesti maćehu za koju bi znao da ga upravo neće odgajati onako kako bih ja to voljela! Ako bi se slijedom nesagledivih mogućnosti, što ih sa sobom donosi ljudska sudbina, osjetio privučen nekoj ženi, koja ne bi bila pogodna da kod moga djeteta preuzme ulogu majke, onda te, moj Otti, molim da u ime naše ljubavi podneseš žrtvu, rastaneš se od djeteta i prepustiš ga na brigu Rosl. Rosl će sigurno pokazati potrebnu ljubav prema djetetu i odgajati ga u ispravno duhu; - naravno da ćeš Ti kao otac također stalno sudjelovati u tome i pritom ćeš se sjećati mene – zar ne, najdraži?

Što se tiče moje oporuke, postavila sam te kao svog nasljednika – ali odredila sam i da Didi, Mädi, Juža i Anny Lange naslijede određene svote, kao i moja kumčad Brinzey, Kis, Schwabe (?). Kako bi lakše shvatio na koji sam faktični novčani iznos mislila kad sam ga navela u jugoslavenskim krunama, napominjem da bi taj trebalo obračunati sukladno stanju valute iz vremena pisanja moje oporuke (dakle, iz kolovoza 1922.). Naravno, ako bi se u međuvremenu kupnjom kuće stanje stvari promijenilo, tako da ti kao moj nasljednik ne naslijediš efektivan gotovinski imetak, nego objekt – to bi onemogućilo provedbu oporuke kako sam je bila odredila u kolovozu. U tom slučaju prepuštam Tebi da sam odlučiš kolike gotovinske iznose možeš dati dotičnim osobama: - pritom za Mädi Drašković, Anny Lange i kumčad možeš odrediti mnogo manje svote (Mädi možeš čak i u potpunosti ispustiti i zato joj dati nešto od moga nakita!) Didi bi, međutim, u slučaju primitka manje svote trebala dobiti nekoliko komada namještaja i još neke stvari potrebne za njezino buduće malo domaćinstvo; a mogla bi naslijediti i nešto od moje garderobe. –

Neka Bog blagoslovi Tebe i Tvoj život, moj Otti! Ja, naravno, danas ne mogu sasvim konkretno shvatiti da taj život uskoro možda više neću dijeliti s Tobom – iz tog razloga i ne pronalazim u potpunosti ton i riječi, koje bi inače, neizrečene i nenapisane, zaživjele za vrijeme kratkog očitovanja moje duševne nutrine: - ovo pismo je zamuckivanje, sasvim sirova skica onoga što bi Ti moje srce rado poklonilo... ali, - Ti ćeš možda ipak osjetiti kakav su mi ga impuls i duboka,

uzvišenom ljubavlju nadahnuta želja diktirali. – Da nadrasteš, moj prijatelju, moj voljeni, sve što te priječi i koči – da ti duša bude široka i slobodna, što god da ti sudbina donese – ma, bila to i moja smrt – te da ti i ona bude blagoslovom – to ti nalažem.

Na Tvojoj dobroti, nježnosti, ljubavi i toplini, na Tvojem podnošenju mojih slabosti i pogrešaka, na svemu tome zahvaljuje ti moje srce. Time što se tijekom posljednjih mjeseci provlačilo kroz naše zajedništvo poput prekrasnog cvjetnog mirisa učinio si da zaboravim sve teške sate i nesporazume iz prvih dana našeg bračnog života – odnosno – pomogao si mi da uvidim da su oni bili nužni kako bismo dospjeli do ovog predivnog, lijepog, jedinstvenog sklada i razumijevanja, koji su sada pustili tako sigurno korijenje u naše duše. - Neka Bog dade da Ti naše dijete (ako bih Ti ga ostavila) bude na radost, - da postane istinski, otvoren, velik čovjek; - utri mu puteve, ali ne sprečavaj ga nikad da u životu spozna patnju koja oplemenjuje dušu, jer jedino se tako postaje čovjekom. Neka se razvija poput biljke, a ako bi pokazalo veliku nadarenost, pruži mu sve što može služiti njezinu poticanju; prije svega - daj mu slobodu, kada je bude tražilo. Jer zbog ovisnosti o roditeljima i rođacima, slama se mnoga nadarenost - to znam iz vlastita iskustva - i zato postupaj jednako bude li se radilo o djevojčici ili o dječaku; svaki talent, svaki genij zahtijeva podjednak obzir - spol tu ne smije doći u pitanje! –

Bog Te blagoslovio, najdraži moj – a u teškim satima svoga života sjeti se da si meni, koja sam u nutrini tako mnogo patila, ipak još dao da iskusim kakva može biti sreća udvoje! Ljubim Tvoju dušu, Tvoje oči – i zahvaljujem Ti! Zahvaljujem ti što Te mogu voljeti onako kako to odsad činim – to jest, do u smrt! Ni to nikad ne zaboravi... moju ljubav prema Tebi! Danas ona živi, a ako bi duša zaista bila besmrtna, postojat će zauvijek.

Nebo i sunce neka ostanu nad Tobom –

Tvoja Do

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
22/23

Subota, 25. ožujka 2023.
SIMFONIJSKI ORKESTAR, ZBOR I SOLISTI
MUZIČKE AKADEMIJE U ZAGREBU
Gábor Hollerung, dirigent
U suradnji s Muzičkom akademijom Sveučilišta u Zagrebu.

Georg Friedrich Händel: *Uskrsnuće*, oratorij, HWV 47

Glazba nade

Veličanstven, pun baroknog patosa i intenzivnih emocija, duboko pobožan, raskošan u zvuku velikoga ansambla orkestra, zbora i solista, svečan i potresan! Sve to i još mnogo više je **mladenački oratorij *Uskrsnuće* njemačkoga genija Georga Friedricha Händela!** Skladan nekoliko godina nakon niza teških potresa koji su pogodili Rim 1703. i bili tumačeni kao Božji znak predstojeće apokalipse zbog rastućega nemoralna, bezbožništva i raskalašenosti, papa Klement XI. je u oratoriju *Uskrsnuće* vidio „uzvišeno djelo koje će pridonijeti povratku istinske religioznosti i pomoći u borbi protiv moralnoga potonuća“. Papu je naljutilo to što je Händel najvažniju ulogu povjerio ženi, pjevačici Margheriti Durastanti (Marija Magdalena), pa je odmah nakon prve izvedbe pjevačica „zamijenjena“ poznatim kastratom Filippom. Smetalo mu je i to što se oratorij gotovo uopće nije razlikovao od opere! Upravo dramatičnost radnje i duboko poniranje u biblijska zbivanja koja prethode Božjem čudu, u kojoj uz Mariju Magdalenu susrećemo i sv. Ivana, Mariju Kleofinu, anđela, ali i Lucifera, daju tome jedinstvenom djelu nevjerojatnu energiju, uvjerljivost i neprolaznu vrijednost! Preljepe barokne arije, majstorski moćni zborovi, instrumentalni interludiji u kojima nas opija miris smole baroknih violina i slatkasti zvuk čembala, plesni pokret baroknih kraljevskih dvorova, dramatični odjeci Muke, uzvišene i kliklave zvučne slike Uskrsnuća – u svemu tome ćemo moći uživati u interpretaciji mladih, nadarenih i punokrvnih glazbenika, studenata zagrebačke Muzičke akademije, pod ravnanjem jednoga od najboljih mađarskih dirigenata i zborovođa – **Gábora Hollerunga**. Postoji li ljepša prilika za uživanje u uzvišenim, tužnim i radosnim trenucima velikih biblijskih događanja od ovoga slavlja zvuka koje nam nudi Händelovo *Uskrsnuće*?

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
22/23

Subota, 1. travnja 2023.
ČEŠKA FILHARMONIJA
Semjon Bičkov, dirigent
Seong-Jin Cho, glasovir
U suradnji s Veleposlanstvom Republike Češke.

Béla Bartók: Suita iz baleta *Čudesni mandarin*, op. 19
Thierry Escaich: Koncert za glasovir i orkestar
Igor Stravinski: Suita iz baleta *Petruška* (verzija iz 1946.)

Koncert koji pleše

Prag je jedan od najljepših gradova na svijetu i jedno od glazbenih središta zadivljujuće glazbene tradicije, dom planetarno poznatoga orkestra – **Češke filharmonije!** Ni manje ni više nego **veliki češki skladatelj Antonín Dvořák 1869. ravnao je prvim, povijesnim koncertom toga orkestra koji je vrlo brzo postao i jedan od najboljih orkestrara Europe i svijeta!** Svjetsku slavu taj veliki ansambl izvrsnih solista stekao je izvedeći upravo djela čeških genijalnih skladatelja: Smetane, Janáčeka i Martinůa. Šarmantan je i simpatičan podatak da je njihova izvedba legendarnoga Smetanina ciklusa *Moja domovina* 1925. bila i prvi živi prijenos neke glazbe na Češkom radiju pod ravnanjem slavnoga dirigenta Václava Talicha! Češku filharmoniju vodili su neki od najvećih dirigenata epohe: Rafael Kubelík, Václav Neumann, Karel Ančerl, Vladimir Aškenazi, Eliahu Inbal i Jiří Bělohlávek, koji je s tim orkestrom svirao 2016. u ciklusu *Lisinski subotom*. Prema anketi poznatoga francuskog časopisa *Le Monde de la musique*, Češka filharmonija je među deset najboljih europskih orkestrara, dok ga je britanski časopis *Grammophone* pozicionirao među prvih dvadeset na svijetu! Šef dirigent Češke filharmonije, vrhunski **Semjon Bičkov**, potekao je iz lenjingradske dirigentske škole slavnoga Ilje Musina. Uspom u svjetski dirigentski vrh bio je upravo strelovit: nakon što je preuzeo mjesto šefa dirigenta Filharmonije iz Sankt Peterburga, postao je i šef dirigent dresdenske Semperopere i Orkestra Zapadnonjemačkoga radija (WDR Orchester), a 2018. i Češke filharmonije. Dosad je ravnao gotovo svim najvažnijim orkestrima svijeta! Još jedan dijamant u kruni toga veličanstvenog „kraljevskog“ koncerta je i solist večeri: **Seong-Jin Cho**, korejski pijanist, o čijoj svjetskoj klasi dovoljno govori podatak da je **2015. osvojio prvu nagradu na najpoznatijem pijanističkom natjecanju na svijetu – onom Frédéricá Chopina u Varšavi!** Seong-Jin Cho je i ekskluzivni umjetnik najprestižnije diskografske kuće svijeta, njemačkoga Deutsche Grammophona. Dobro je poznat zagrebačkoj publici jer je 2017. godine u ciklusu *Lisinski Gaudeamus* sve zadivio maestralnom interpretacijom Chopinova *Drugog koncerta za glasovir i orkestar*.

Suorganizator:

GRAD
ZAGREB

ZAGREB
moj grad

The logo for LISINSKI, featuring a stylized 'L' icon composed of vertical bars of varying heights, followed by the word 'LISINSKI' in a bold, uppercase sans-serif font.

LISINSKI